Список використаної літератури:

1. Беца О.В. До питання про створення служби пробації в Україні // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – 2002. – С. 34-39.
2. Богатирьов І.Г. Чи потрібно реформувати кримінально-виконавчу інспекцію у службу пробації? // Вісник. – 2007. – № 2. – С. 15-17.
3. Експертний висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради від 29.07.2009 р. по Проекту Закону України «Про пробацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=33788&pf35401=147642.
4. Європейські правила апробації: Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи від 20 січня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://sites.google.com/site/probationofficerru/home/novosti/opyt-drugih-stran.
5. Зауваження і пропозиції Верховного Суду України до законопроектів «Про пробацію» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації кримінального законодавства та організаційно-правових передумов впровадження пробації)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/81b1cba59140111fc2256bf7004f9cd3/c97630c4426c073ec22575510037578a?OpenDocument.
6. Концепція Державної цільової програми реформування Державної кримінально-виконавчої служби на період до 2017 р.: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. № 1511-р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3087.
7. Концепція реформування Державної кримінально-виконавчої служби України: Указ Президента України від 25 квітня 2008 р. № 401/2008. // Офіційний вісник Президента України. – 2008. – № 18. – Ст. 589.
8. Кримінально-виконавчий кодекс України // ВВР. – 2004. – № 3. – Ст. 21.
9. Льовочкін В. А. Концептуальні питання реформування кримінально-виконавчої системи України // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – 2002. – № 7. – С. 3-12.
10. Проект Закону України «Про пробацію»: Вноситься народним депутатом України В.Д. Швецем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=33787&pf35401=130579.
11. Юревічіус І. Дорога до латвійської служби пробації // Питання ювенальної юстиції. – 2009. – № 1 (21).
12. Яковець І. С. Про деякі аспекти концепції державної політики у сфері виконання кримінальних покарань // Аспект. – 2007. – № 1. – С. 33-36.

Надійшла до редакції 19.06.2012

ДЯЧКІН О.П., кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

УДК 343.35

ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМИ ПОВНОВАЖЕННЯМИ: СУСПІЛЬНА НЕБЕЗПЕЧНІСТЬ І КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Досліджено поняття «службова особа», «посадова особа», «службове становище», «службові повноваження», «зловживання владою», «зловживання службовим становищем», останні зміни кримінального законодавства у сфері службової діяльності, запропоновано рекомендації щодо удосконалення чинного законодавства про відповідальність за службові злочини та його застосування.

Ключові слова: *службова особа, службове становище, службові повноваження, суспільна небезпечність, кримінальна відповідальність.*

Исследуются понятия «служебное лицо», «должностное лицо», «служебное положение», «служебные полномочия», «злоупотребление властью», «злоупотребление служебным положением», последние изменения уголовного законодательства в сфере служебной деятельности, предлагаются рекомендации по усовершенствованию действующего законодательства об ответственности за служебные преступления и его применения.

Ключевые слова: *служебное лицо, служебное положение, служебные полномочия, общественная опасность, уголовная ответственность.*

The concepts «Official person», «Public servant», «Official position», «Official plenary powers», «Misfeasance», «Cumshawing» and last updates of criminal statute in the field of official activity are probed in the article; recommendation on the improvement of current legislation about responsibility for official crimes and his application are offered.

Keywords: *official person, official position, official plenary powers, public danger, criminal responsibility.*

Оцінка суспільної небезпечності зловживання службовими особами своїм службовим становищем чи своїми службовими повноваженнями або їх перевищення, а також встановлення адекватної правової відповідальності за них на сьогодні в Україні набули надзвичайно актуального характеру. Причиною тому є не тільки прийняті у 2011 р. зміни та доповнення до законодавства, що спрямовані на запобігання та протидію корупції, а й низка судових процесів щодо декількох, у недалекому минулому, високопосадовців органів державної влади. Вказане спонукало зацікавлені політичні сили до ініціювання законопроекту про декриміналізацію діянь, пов'язаних із зловживанням службовими особами владою чи службовим становищем або їх перевищенням. Питання про можливу декриміналізацію статей 364 і 365 КК декілька місяців активно обговорювалося не тільки у Верховній Раді України, центральних органах виконавчої влади, засобах масової інформації, а й на міжнародному рівні. У процес обговорення було втягнуло широкі кола громадськості. Важливе місце в цьому процесі має належати й науці кримінального права, завданням якої є й дослідження соціальних процесів, пов'язаних із сферою службової діяльності посадовців, вивчення фактів зловживання службовими повноваженнями або їх перевищення, а також їх негативних наслідків і ступеня суспільної небезпечності, причин та умов, що їм сприяли, розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо кримінально-правового запобігання та протидії їх проявам.

У теорії кримінального права питанням аналізу та кваліфікації злочинів у сфері службової діяльності значну увагу у своїх роботах приділяли П.П. Андрушко, О.Ф. Бантишев, Б.В. Волженкін, А.А. Герцензон, М.Й. Коржанський, П.С. Матишевський, М.І. Мельник, П.П. Михайленко, О.Я. Свєтлов, О.Н. Трайнін, М.І. Хавронюк, В.І. Шакун та ін. Але останні законодавчі новели у сфері антикорупційного законодавства України, які суттєво вплинули на зміст кримінально-правових норм про злочини у сфері службової діяльності, а також події в державі, зумовлюють необхідність їх додаткового наукового дослідження та розробки науково обґрунтованих пропозицій щодо застосування, а за необхідності – удосконалення кримінально-правових норм, якими встановлюється відповідальність за зловживання службовими повноваженнями або їх перевищення.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. І кожен, відповідно до ст. 68, зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей. Отже, діяння, що вчинюються всупереч Конституції і законам України, є порушенням їх приписів і мають тягнути юридичну відповідальність. Зловживання службовими особами своїм службовим становищем або вчинення ними дій, що виходять за межі їх повноважень, посягають на встановлений порядок функціонування цих службових осіб, а також на нормальне функціонування юридичних осіб, представниками яких вони є, їх авторитет. Вони можуть завдавати не тільки матеріальної, а й нематеріальної шкоди не тільки юридичним особам, а й посягати на права та законні інтереси інших осіб. Суспільна небезпечність зловживання службовими особами своїми повноваженнями та їх перевищення може бути надзвичайно високою, а тому встановлення різних видів юридичної відповідальності за такі діяння є обов'язковою умовою існування правового суспільства.

Метою встановлення юридичної відповідальності службових осіб є спонукання дотримуватися службової дисципліни, запобігання недбалому ставленню до виконання службових обов'язків, а також зловживанням службовими повноваженнями та їх перевищенню. Юридична відповідальність за них є одним із найбільш дієвих інструментів державного управління, а також забезпечення реалізації функцій громадського контролю виконання своїх обов'язків службовими особами, протидії фактам неналежного їх виконання та використання на шкоду суспільству.

Юридична відповідальність службових осіб може бути дисциплінарною, цивільно-правовою, адміністративною або кримінальною. Її вид залежить від прояву правопорушення та його наслідків.

Загальне визначення поняття «службова особа» для цілей Кримінального кодексу України дається у ч. 3 ст. 18 КК (в редакції ЗУ № 3207-VI від 07.04.2011). Ними визнаються особи, які постійно або тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах

державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням. Відповідно до ч. 4 ст. 18, для цілей КК, службовими особами ***також визнаються посадові особи*** (*виділено нами. – О.Д.*) іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави…), посадові особи міжнародних організацій, члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, судді та посадові особи міжнародних судів тощо [1, с. 12].

Використавши в ч. 4 ст. 18 КК поняття «посадові особи» для розкриття змісту поняття «службові особи іноземних держав», законодавець спробував знайти вихід із суперечливої ситуації, що існує тривалий час з приводу визначення як самого розділу Особливої частини КК (глави в КК 1960 р.): «Глава VII. Посадові злочини» та «Розділ XVII. Злочини у сфері службової діяльності» так і їх суб'єкта через поняття: «посадові особи» у КК 1960 р. [2, с. 706] та «службові особи» у КК 2001 р. Визначення поняття посадового злочину давалось в КК УРСР та УзРСР 1960 р. як «порушення посадовою особою зумовлених її службовим становищем обов'язків, що спричинило істотну шкоду державним або суспільним інтересам чи охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян» (ст. 164 КК УРСР та ст. 146 КК УзРСР). Кримінальні кодекси інших союзних республік не містили визначення поняття посадових злочинів, що давало деяким вченим підстави вважати, що їх визначення в КК України та Узбекистану є такими, що не охоплюють усі прояви службових злочинів. Так, В.П. Малков вказував: «…посадові злочини являють собою передбачені законом суспільно небезпечні посягання на правильну, що відповідає інтересам комуністичного будівництва, діяльність апарату державних, кооперативних і громадських організацій, установ та підприємств, вчинювані посадовими особами у силу свого службового становища» [3, с. 278]. Але таке визначення вбачається вже занадто розширеним, бо під «силою свого службового становища» можна розуміти не тільки службові повноваження й можливості, що вони надають, а й використання авторитету, особистих зв'язків, пов'язаних з обійманням посади, але без використання своїх службових повноважень і впливу, а також без порушення своїх службових обов'язків, що повинно виключати можливість кваліфікації таких дій як службовий злочин. Законом України від 11 липня 1995 р. визначення поняття посадового злочину зі статті 164 КК було виключено [4]. Не містить його й чинний КК України. З урахуванням різноманітних проявів злочинів у сфері службової діяльності, законодавче закріплення загального їх поняття вбачається недоцільним.

Ключові визначення понять «посадова особа» та «службова» в КК України 1960 та 2001 рр., у тому числі й у новій редакції, даються майже ідентичні: «особи, які …здійснюють функції представника влади, а також… обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій…». Вбачається, що законодавець схиляється до думки, що відповідальність у даному випадку встановлюється не для будь-яких службових осіб, а лише для тих, хто постійно, тимчасово, за спеціальним дорученням або спеціальним повноваженням обіймають посади, що пов'язані з виконанням вказаних функцій. Але суб'єктами вказаних злочинів не можуть бути особи, які обіймають посади, які хоча й віднесені до категорії державних службовців, але не пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, наприклад, технічний персонал в органах влади, рядовий склад збройних сил та інших військових формувань та ін. А тому вбачається доцільним у статтях 364, 364-1, 365, 365-1, 366, 367, 368, 368-2, 368-369 та 370 КК поняття «службова особа» замінити поняттям «посадова особа» і у визначенні суб'єкта злочину у сфері службової діяльності у ч. 3 та 4 ст. 18 та у примітці до ст. 364 КК слова «службовими особами» замінити словами «посадовими особами».

До набрання чинності ЗУ № 3207-VI від 07.04.2011, для цілей КК України загальне поняття службової особи визначалось у п.п. 1 і 2 примітки до ст. 364 КК. Після набрання вказаним законом чинності, закріплене у примітці до ст. 364 КК визначення поняття службової особи дається у більш вузькому розумінні, ніж у ст. 18 КК, і поширюється лише для визначення суб'єкта злочинів, передбачених статтями 364, 365, 368, 368-2 та 369 КК. Від загального воно відрізняється лише вказівкою на те, що службовими особами у вказаних статтях є особи, які

обіймають вказані посади лише на державних чи комунальних підприємствах, а не на будь-яких, як це витікає із змісту ч. 3 ст. 18 КК, і що «до державних та комунальних підприємств прирівнюються юридичні особи, у статутному фонді яких відповідно державна чи комунальна частка перевищує 50 відсотків або становить величину, що забезпечує державі чи територіальній громаді право вирішального впливу на господарську діяльність такого підприємства» [1].

Таким чином, визначення поняття службової особи у ч. 3 ст. 18 КК є загальним і поширюється для цілей будь-яких статей Особливої частини, окрім статей 364, 365, 368, 368-2 та 369, у тому числі й для цілей статей 364-1, 365-1, 366, 367, 368-3 та 370 Розділу XVII.

Сутність злочинів у сфері службової діяльності полягає у вчиненні посадовими особами з використанням свого службового становища або можливостей, які виходять за межі їх службових повноважень, але зумовлені займаною посадою, протиправних діянь (дій або бездіяльності), передбачених відповідними нормами Розділу XVII Особливої частини КК. Протиправні діяння, вчинювані посадовими особами без використання свого службового становища або наданих ним можливостей, за наявності належних підстав, повинні кваліфікуватись за іншими, ніж передбачені Розділом XVII Особливої частини КК, нормами. Наприклад, підробка протоколу допиту слідчим і підробка ним довідки про його доходи з метою пред'явлення до банківської установи слід кваліфікувати відповідно за ст. 366 та ст. 358 КК. При зловживанні посадовою особою своїм службовим становищем вона діє в межах своїх посадових повноважень, але всупереч інтересам служби.

Для кваліфікації діяння як зловживання владою або службовим становищем необхідно встановлювати наявність у діянні посадової особи або корисливого мотиву, або іншого особистого інтересу, або наміру чинити так в інтересах іншої (інших) особи (осіб). Тобто діяння, що полягають у зловживанні владою або службовим становищем, можуть вчинюватися лише з прямим умислом. Ставлення до настання їх суспільно небезпечних наслідків, передбачених у диспозиції норми (одного або декількох), може характеризуватись як прямим, так і непрямим умислом, а також необережністю. У разі ж якщо в діянні посадової особи не встановлено корисливого мотиву, або іншої особистої зацікавленості, або наміру діяти в інтересах третіх осіб, воно не може кваліфікуватись як зловживання владою або службовим становищем і, за наявності відповідних суспільно небезпечних наслідків, може кваліфікуватись за іншими статтями, наприклад, як службова недбалість за ст. 367 КК. У випадках використання свого службового становища посадовими особами для вчинення злочинів, передбачених статтями інших розділів, склад яких передбачає таке зловживання як спосіб вчинення злочину, кваліфікація злочинів здійснюється за вказаними нормами і додаткової кваліфікації за статтями 364 або 364-1 КК не потребує. Наприклад, перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача, вчинене службовою особою з використанням свого службового становища (ч. 3 ст. 157 КК), привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК) та інші.

Суспільна небезпечність зловживання посадовими особами своїм службовим становищем зумовлена перш за все високою цінністю об'єктів правової охорони, на які вони посягають (основних і додаткових), а також тяжкістю негативних наслідків, що спричиняються ними або якими загрожують вказаним об'єктам. Так, зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК) одночасно посягає на встановлений законами та підзаконними нормативними актами порядок функціонування органа державної влади або місцевого самоврядування, державного або комунального підприємства, установи чи організації й інтереси служби особи, яка діє протиправно (основний об'єкт), а також на охоронювані законом права, свободи та інтереси окремих громадян або державні чи громадські інтереси, або на інтереси юридичних осіб (додаткові об'єкти, наявність хоча б одного з яких є обов'язковим). Безумовно, що встановлений порядок функціонування органів державної влади або місцевого самоврядування, державних або комунальних підприємств, установ чи організацій забезпечує виконання поставлених перед ними завдань в економічній, соціальній, політичній та інших важливих сферах життєдіяльності суспільства, а тому його порушення може перешкоджати не тільки виконанню вказаних функцій, а й правам та законним інтересам значного, інколи невизначеного, кола як фізичних, так і юридичних осіб, а також авторитету, діловій репутації вказаних органів влади та суб'єктів гос-

подарської діяльності. Настання негативних наслідків останнього виду, у більшій або меншій мірі, є обов'язковим.

Склад злочину матеріальний і передбачає настання хоча б одного із суспільно небезпечних наслідків, передбачених нормою: шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб (ст.ст. 364, 364-1 КК). Для наявності складу злочину спричинена шкода повинна бути істотною, а в разі злочину, передбаченого ч. 2 ст. 364 та ч. 2 ст. 364-1 КК, – мати тяжкі наслідки. Якщо вона полягає у завданні матеріальних збитків, відповідно до ч. 3 примітки до ст. 364 КК, істотною шкодою вважається така, що у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а тяжкі наслідки, відповідно ч. 4 примітки, якщо вони полягають у завданні матеріальних збитків, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Якщо ж суспільно небезпечні наслідки зловживання владою або службовими повноваженнями полягають у завданні шкоди нематеріального характеру, питання про встановлення, чи є вона істотною або чи спричинила вона тяжкі наслідки, має оціночний характер. Критеріїв оцінки суспільно небезпечних наслідків злочинів, що мають нематеріальний характер, КК України не визначає, що утруднює забезпечення об'єктивності та одноманітності при тлумаченні і застосуванні закону про кримінальну відповідальність за них, може сприяти прийняттю незаконних рішень. А тому важливого значення у вирішенні вказаного питання набувають слідча та судова практика, а також дієвий нагляд прокуратури.

У п. 6 своєї постанови від 26 грудня 2003 р. № 15 Пленум Верховного Суду України вказав, що якщо шкода полягає у заподіянні суспільно небезпечних наслідків нематеріального характеру, питання про її істотність вирішується з урахуванням конкретних обставин справи. Зокрема, істотною шкодою можуть визнаватися порушення охоронюваних Конституцією України чи іншими законами прав та свобод людини і громадянина (право на свободу й особисту недоторканність та недоторканність житла, виборчі, трудові, житлові права тощо), підрив авторитету та престижу органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, порушення громадської безпеки та громадського порядку, створення обстановки й умов, що утруднюють виконання підприємством, установою, організацією своїх функцій, приховування злочинів.

При вирішенні питання про те, чи є заподіяна шкода істотною, потрібно також ураховувати кількість потерпілих громадян, розмір моральної шкоди чи упущеної вигоди тощо.

У разі заподіяння поряд із матеріальними збитками і шкоди нематеріального характеру загальна шкода від злочину може визнаватись істотною навіть у випадку, коли зазначені збитки не перевищують 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [5]. Проте цього недостатньо для недопущення фактів неправильного застосування закону, а тому кримінальне законодавство потребує удосконалення в частині конкретизації критеріїв визначення ознак істотної шкоди, а також тяжких суспільно небезпечних наслідків, що мають нематеріальний характер. Одним із шляхів вирішення цього та інших проблемних питань кримінального судочинства може стати повернення роз'ясненням ПВС України значення керівних для інших судів.

Не викликає сумнівів, що зловживання владою або службовим становищем неприпустимі у правовій державі, але, на жаль, в Україні є ще надзвичайно поширеними. Так, у 2010 р. було виявлено 6816 злочинів у сфері службової діяльності. Їх питома вага у структурі загальної злочинності за вказаний рік склала 5,5 %. За 2011 р. було виявлено 6222 злочини у сфері службової діяльності, що складає 4,8 % від загальної кількості зареєстрованих за рік злочинів; з них за 1854 злочинами кримінальні справи було порушено за ст. 364 КК [6]. Наведені дані свідчать про те, що вказаний вид злочинів є досить поширеним антисоціальним явищем з доволі високим рівнем суспільної небезпечності. Необхідно також враховувати й високий рівень латентності вказаного виду протиправних діянь, а також корупційну складову при вирішенні питань щодо притягнення до кримінальної відповідальності посадових осіб. Отже, питання про декриміналізацію зловживання владою та службовими повноваженнями сьогодні явно не на часі. І в майбутньому, коли рівень правової свідомості усіх службових осіб в Україні, а також дотримання закону повністю виключать вчинення ними службових злочинів, норми, що встановлюють відповідальність і покарання за них мусять залишатися в КК, як інструмент превенції. Законослухняним громадянам, які б посади вони не обіймали, вони не загрожують, а навпаки, сприяють запобіганню зловживанню владою чи службовим становищем. Розмови ж про «полі-

тичну відповідальність» за службові злочини – від лукавого, а також підштовхування суспільства і держави до свавілля чиновників із усіма наслідками, що витікають з нього.

Підтримуючи існування норм про кримінальну відповідальність за зловживання владою чи службовим становищем, необхідним є вивчення питання про відповідність та співрозмірність санкцій статей 364 та 364-1 КК суспільній небезпечності передбачених ними діянь, їх наслідкам, а також між самими нормами. Вони містять широкий перелік альтернативних основних видів покарань, а також додаткові у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, а також штраф і навіть конфіскація майна. І це є позитивним, бо надає можливість судам обирати і призначати покарання з дотриманням принципів гуманізму, індивідуалізації кримінальної відповідальності, а також економії кримінальної репресії. Проте привертає увагу те, що санкції за злочинне зловживання повноваженнями службовою особою приватного права явно значно м'якші, ніж за зловживання владою та службовим становищем посадових осіб, які перебувають на державній службі або працюють у державних підприємствах, установах чи організаціях. Безумовно, що представник влади і державний службовець мусять нести підвищену відповідальність за зловживання у порівнянні із службовими особами приватного права, які вчинили тотожне діяння, бо перші представляють державу, але підвищення суворості покарання має бути у розумних межах. Крім того, не будь-яка службова особа державного підприємства, установи або організації своїми протиправними діями автоматично спричиняє більшу суспільну небезпеку, ніж службова особа юридичної особи приватного права. А тому значно суворіші санкції ст. 364 КК від санкцій ст. 364-1 КК можна розглядати як явно дискримінаційні стосовно громадян України, які перебувають на державній службі або працюють на її підприємствах, в установах або організаціях і при цьому одержують незначне грошове забезпечення.

Передбачення у санкціях ст. 364 КК в якості обов'язкового додаткового покарання у виді штрафу у розмірах, що перевищують грошове забезпечення службових осіб за декілька місяців, можуть викликати подив і їх справедливе обурення. Звідки особа повинна взяти гроші на сплату штрафу у таких розмірах, якщо після притягнення її до кримінальної відповідальності вона втрачає право займати свою посаду, а отже й роботу на певний час? Невже законодавець вважає, що кожен, хто працює у державній установі чи на підприємстві автоматично є корупціонером і має великі статки? Останніх меншість і вони, як правило, уникають притягнення до кримінальної відповідальності.

Особливо дискримінаційною є санкція ч. 3 ст. 364 КК, яка встановлює кримінальну відповідальність за зловживання службовим становищем працівником правоохоронного органу: позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та конфіскацією майна. Тобто за будь-які діяння, що передбачені ч. 1 ст. 364 КК і за вчинення яких санкцією передбачається найбільш суворе покарання у виді обмеження волі на строк до трьох років, працівнику правоохоронного органу загрожує вже від п'яти до десяти років позбавлення волі та вказані обов'язкові додаткові покарання. При цьому слід зауважити, що покарання у виді конфіскації майна встановлено лише щодо правоохоронців, грошове забезпечення абсолютної більшості з яких на сьогодні вдвічі нижче від розміру середньої заробітної плати в країні. Чим же так завинили правоохоронці? У 2010 р. щодо працівників органів внутрішніх справ МВС України (саме вони становлять найчисленнішу групу правоохоронців в Україні) було порушено 655 кримінальних справ, з них 508 (77,5 %) – за фактами посадових злочинів. У 2011 р. стосовно працівників ОВС було порушено 676 кримінальних справ, з них 454 (67,1 %) – за фактами посадових злочинів, за якими до кримінальної відповідальності за зловживання владою було притягнуто 50 осіб, або 14 % від загальної кількості осіб, які були притягнуті до кримінальної відповідальності за злочини, вчинені під час перебування на службі в ОВС. Але встановлення необґрунтовано суворої кримінальної відповідальності, незадовільне грошове та інші види матеріального забезпечення, а також фактичне позбавлення соціальних гарантій навряд чи сприяють формуванню якісного складу правоохоронних органів і належному, без зловживання своїм службовим становищем, виконанню ним своїх службових обов'язків.

Список використаної літератури:

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Відп. ред. В.Ф. Бойко та ін. – 6-те вид., допов. – К., 2000.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні

правопорушення: Закон України № 3207 від 07.04.2011 // Голос України. – 2011. – № 109.

3. Советское уголовное право. Часть Особенная: Учебник / Под ред. М.И. Ковалева. – М., 1983.

4. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: В.І. Шакун та С.С. Яценко. – К., 1996.

5. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: Постанова ПВС України № 15 від 26 грудня 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.scourt.gov.ua.

6. Статистичні дані про стан і структуру злочинності в Україні за 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mvs.gov.ua.

7. Про стан дотримання дисципліни і законності в органах та підрозділах внутрішніх справ України за 12 місяців 2011 р. Огляд МВС України // ДДЗР МВС України. Вх. № 3647 від 09.02.2012 р.

Надійшла до редакції 10.05.2012

КИРИЧЕНКО О.В.,
кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

УДК 343.34

ГРОМАДСЬКА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

Розглянуто точки зору щодо визначення кримінально-правових категорій «об'єкт кримінально-правової охорони», «об'єкт злочину», погляди на сутність громадської безпеки як об'єкта кримінально-правової охорони, запропоновано авторське бачення зазначеної проблематики.

Ключові слова: *злочин, об'єкт кримінально-правової охорони, об'єкт злочину, безпека, громадська безпека, Кримінальний кодекс*.

Рассматриваются точки зрения на определение уголовно-правовых категорий «объект уголовно-правовой охраны», «объект преступления», взгляды на содержание общественной безопасности как объекта уголовно-правовой охраны, предлагается авторское видение данной проблематики.

Ключевые слова: *преступление, объект уголовно-правовой охраны, объект преступления, безопасность, общественная безопасность, Уголовный кодекс.*

The frticle is devoted to the determination of criminal's law categories as "the object of criminal law security", "the object of crime" and to the view on the public safety as an object of criminal law security.

Keywords: *crime, the object of criminal law security, the object of crime, public safety, the Criminal Code.*

Відповідно до ст. 1 Кримінального кодексу України (далі – КК) одним із його завдань є правове забезпечення охорони громадської безпеки від злочинних посягань та запобігання їм. Злочини проти громадської безпеки належать до числа найбільш небезпечних та розповсюджених в Україні. Вони створюють загрозу життю і здоров'ю людей, власності, довкіллю, нормальній діяльності підприємств, установ та організацій.

На сьогодні проблема кримінально-правової охорони громадської безпеки є актуальною та водночас недостатньо дослідженою. Проблемами кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки займалися М.С. Грінберг, В.С. Комісаров, М.І. Панов, В.П. Тихий, Г.А. Туманов, Г.Ф. Фортуна, В.І. Фрізько та ін. Разом з тим більшість наукових праць з цього питання були опубліковані до прийняття у 2001 р. нового Кримінального кодексу України.

Мета статті – дослідити наукові погляди на визначення кримінально-правових категорій "об'єкт кримінально-правової охорони", "об'єкт злочину", на сутність громадської безпеки як об'єкта кримінально-правової охорони та відобразити авторське бачення зазначеної проблематики.

Загальновідомо, що об'єкт є обов'язковим елементом будь-якого складу злочину. На думку багатьох дослідників, об'єкт злочину має визначальне теоретичне, практичне і пізнавальне значення для оцінки суспільної та юридичної сутності злочину, тяжкості заподіяної злочином шкоди, кваліфікації діяння та вирішення багатьох інших практичних завдань [1]. Проблема